

Körfez
İşbirliği
Konseyi
binasında
elçilikler
bölümü

için öncelikle üye ülkelerin ekonomileri arasında emek ve sermayenin serbest dolaşımını, gümrüklerin kaldırılmasını ve teknik iş birliği, bankacılık, finans ve para düzenlerinin uyumlu hale getirilmesini amaç edinen bir ekonomik antlaşma imzalandı (Kasım 1982); ardından Gulf Investment Corporation adıyla ortak bir şirket kuruldu. Üye ülkeler tarafından üretilen mallar için gümrük vergilerini kaldıran kararlar alındı (Mart 1983), yabancı mallara uygulanacak ortak bir gümrük tarifesi benimsenerek (1986) merkez bankalarının kambiyo ve para politikalarının birbirine yaklaştırılmasına çalışıldı. Ekonomik ilişkilerdeki bu faaliyetlerin yanında bölgede gelişen ticaretin koordine edilmesi için ticaretle ilgili temel standartların oluşturulması, üye ülkeler için ortak bir sanayi stratejisinin benimsenmesi ve yatırım imkânlarının araştırılması için fizibilite çalışmaları başlatıldı. Üye ülkelerin tarım politikalarının birleştirilerek ortak politika ve kurumların oluşturulması üzerinde çalışıldı. Üye ülkeleri birbirine bağlayacak kara ve demir yollarının inşasıyla haberleşme ağlarının kurulması için araştırmalar yapıldı. Ulaşım, haberleşme ve petrol fiyat politikalarının koordinasyonu sağlandı ve bir petrol güvenlik planı kabul edildi.

1979 yılında İran'da gerçekleşen İslâm devrimi sonrasında kurulan İslâm cumhuriyetinin Körfez bölgesini tehdit eder duruma gelmesi üzerine hayata geçirilen teşkilâtın çalışmaları önceleri daha çok bölgesel güvenlik alanında yoğunlaştırılmıştı. Kasım 1981'deki yüksek konsey toplantısında savunma alanında iş birliğine yönelik bir antlaşmanın imzalanmasının ardından ortak bir güvenlik politikasının tesbiti yönünde çalışmalar başlatıldı. Daha sonra üye ülkelerin ordularının katılımıyla askerî tatbikatlar gerçekleştirildi ve Kasım 1984'te ortak bir savunma gücü kurulması kararı alındı. 1982-1987 yılları arasında birçok defa İran-

Irak savaşında ara buluculuk yapılabileceği dile getirildiyse de üye ülkelerin genelde Irak'a destek vermeleri sebebiyle başarı elde edilemedi. Ağustos 1990'da Irak'ın teşkilâta üye Küveyt'i işgal ve ilhak etmesi karşısında hiçbir ciddi tedbir alınmadı ve sadece Amerika Birleşik Devletleri liderliğindeki milletlerarası güce kolaylık tanınmasıyla yetinildi. Savaş sırasında da Mısır ve Suriye ile ilişkileri geliştirmenin ve bu ülkelerle güçlendirilmiş bir ittifakın kuruluş çalışmalarına hız vermenin ötesinde fazla bir varlık gösterilemedi. 6 Mart 1991 tarihinde sekiz ülke yetkilisinin Şam'da yaptığı toplantılar sonunda yayımlanan ve ortak bir Arap gücünün kurulmasını öngören Şam Deklarasyonu ile önemli bir merhale alındıysa da söz konusu ittifak gerçekleştirilemedi. Küveyt'in 19 Eylül 1991'de Amerika Birleşik Devletleri ile on yıl süreli ikili bir savunma antlaşması imzalaması diğer üye ülkelerin de benzer ilişkilere girmeleri neticesini doğurdu. Böylece Körfez bölgesinin güvenliği konusunda teşkilâta güvenilmediği ve bu hususta ondan fazla bir şey beklenemeyeceği gerçeği ortaya çıkmış oldu.

Dış ilişkiler alanında Körfez İşbirliği Konseyi ile Avrupa Topluluğu arasında karşılıklı ticaretin liberalleştirilmesi konusunda görüşmeler yürütüldü ve Şubat 1991'de İspanya'nın Granada, Ekim 1992'de Katar'ın Doha şehirlerinde ortak sanayi iş birliği konferansları düzenlendi. Böylece önemli bir gelişme gösteren ilişkiler ortak bir gümrük tarifesinin tesbiti görüşmelerine kadar ilerledi. Aralık 1993'te gerek üye ülkelerin gerekse diğer ülkelerin tüccarları arasında ortaya çıkan ticarî anlaşmazlıkları gidermek amacıyla The Commercial Arbitrational Center denilen ticarî uzlaşma merkezi kuruldu. Ayrıca 1998'de yüksek konseye bu konularda tavsiyede bulunacak bir danışma kurulu faaliyete geçirildi. Bugün kuruluştaki hedeflerine varmaktan çok uzak ka-

lan Körfez İşbirliği Konseyi birçok bölgesel teşkilât gibi fazla bir etkinlik gösterememekte ve ancak çeşitli konferans ve seminerlerle varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Frauke Heard-Bey, *Die Arabischen Golfstaaten im Zeichen der Islamischen Revolution*, Bonn 1983, s. 166-212; S. K. Asopa, *Oil, Arms and Islam in the Gulf*, Jaipur 1986, s. 33-35; G. Pant, "The Gulf Cooperation Council", *The Gulf in Transition* (ed. M. S. Agwani), New Delhi 1987, s. 77-93; G. Arnold, *The Third World Handbook*, London 1989, s. 86; R. Said Zahlan, *The Making of the Modern Gulf States*, London 1989, s. 135-142; J. W. Twinam, *The Gulf Cooperation and the Council: An American Perspective*, Washington 1992; "Co-Operation Council for the Arab States of the Gulf", *The Middle East and North Africa 1983*, London 1992, s. 240-241; R. Hollis, "Whatever Happened to the Damascus Declaration?: Evolving Security Structures in the Gulf", *Politics and International Relations in the Middle East* (ed. M. J. Davis), Bodmin 1995, s. 37-60; D. Hiro, *Dictionary of the Middle East*, London 1996, s. 95.

DAVUT DURSUN

KÖRFÜZ

(bk. KORFU).

KÖROĞLU

Balkanlar'dan Doğu Türkistan'a,
Güneybatı Anadolu'dan
Sibirya'ya kadar uzanan
Türk dünyasında hikâyeleri anlatılan
ve okunan tarihî şahsiyet.

Nereli olduğu tam bilinmeyen, hikâyelerinde de bu konuda açık bilgi bulunmayan Köroğlu'nun Doğu Anadolu-Âzerî rivayetinin ilk kolunda babasının Muradiye şehriden olduğu belirtilmekte, Bolu beyi kolunda geçen, "Neslimize Murat Hanlı diyorlar" mısraıyla da bu durum doğrulanmaktadır. Hazar ötesi Türkmen rivayetinde Köroğlu'nun bu Türkmenler'e mensup Teke oymağından geldiği bildirilirse de Türkmenler'in Köroğlu hikâyelerini İran Âzerîleri'nden öğrenip kendi destanları haline getirdikleri, Hazar Türkmenleri'nden bahseden *Şecere-i Terâkime* ve *Şecere-i Türk* gibi eserlerde de Köroğlu'nun adının geçmediği dikkate alınırsa bunun yakıştırama olduğu anlaşılır.

Başta Batılılar olmak üzere birçok araştırmacı, Köroğlu hikâyelerinden hareket ederek onun tarihî şahsiyeti hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlar-

dan Köroğlu hikâyelerini Batı'ya ilk tanıtan A. Chadzko (bk. bibl.) Köroğlu'nu Kuzey Horasan'da doğmuş, İran Azerbaycanı'nda yaşamış ve İran şahlarından II. Abbas zamanında (1617-1648) Hoy- Erzurum yolu üzerinde eşkıyalık yapmış, Teke boyuna mensup bir Türkmen kabul etmiştir. Ignác Kúnos ve Gyula Meszaros da Chadzko'nun görüşüne katılarak Köroğlu'nun Anadolu halk edebiyatına İran'dan geçtiğini söylemişlerdir. Bu yanlış kanaat Batılı ilim adamları tarafından yakın zamana kadar tekrarlanmıştır. Alexandre H. Krappe hikâyelerin İran asıllı olduğunu iddia ederken Kafkasya rivayetli bir Köroğlu hikâyesi yayımlayan Ermeni müellif Agayan, Köroğlu'nun Ermeni olduğunu ileri sürmüştür. Tarihini 1664'te tamamlayan Tebrizli Arakel ise Köroğlu'nu (Karh Oghli) Celâli olarak göstermiş ve Kiziroğlu Mustafa Bey'le dostluklarından bahsetmiştir. Köroğlu'nun gerçek şahsiyetine dair bilgi veren ilk Türk müellifi Evliya Çelebi, 1656 yılında İstanbul'dan Van'a giderken şimdi Çankırı'ya bağlı Çerkeş'in az ilerisinde kendisini soymak isteyen yedi harâmiye, "Bu sizin ettiğinizi bu dağlarda Köroğlu etmemiştir" diyerek (*Seyahatnâme*, V, 18) Köroğlu'nun Anadolu'nun kuzeybatısında devlete baş kaldıran bir eşkıya olduğunu belirtmekle yetinmiştir. Türkiye'de millî edebiyat ve folklor konularına ilginin artmaya başladığı XX. yüzyıl başlarından itibaren Köroğlu'nun tarihî kişiliği hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüş, ancak daha sonra yapılan çalışmalarla ve bilhassa bulunan arşiv belgeleriyle (Sümer, TDA, sy. 46 [1987], s. 9-21) bu görüşler günümüzde geçerliliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Köroğlu'nun tarihî şahsiyeti hakkında bilgi veren ve Başbakanlık Arşivi mühimne defterleri içinde yer alan sekiz belgenin I, III ve IV sayılı olanlarından Pertev Naili Boratav kısaca söz etmiştir (II. Tarih Kongresi, Ankara, 12-20 Kasım 1943). Daha sonra Faruk Sümer'in bir makale içinde ele alarak fotokopilerini de yayımladığı bu sekiz belgede (TDA, sy. 46 [1987], s. 9-46) Köroğlu'na dair oldukça ayrıntılı bilgiler vardır. 16 Ramazan 988 (25 Ekim 1580), 7 Rebülevvel 989 (11 Nisan 1581), gurre-i Cemâziyelevvel 989 (3 Haziran 1581), 3 Zilkade 989 (29 Kasım 1581), 4 Muharrem 990 (29 Ocak 1582), gurre-i Şâban 991 (20 Ağustos 1583), 9 Şâban 992 (16 Ağustos 1584) ve 6 Rebülevvel 993 (8 Mart 1585) tarihli bu belgelerde Gerede'nin Soyuk (Sayık) köyünden

olan Köroğlu Rüşen'in civar kazalarda ev ve köyler basıp adam öldürdüğü ve yaraladığı, kız ve oğlanları kaçırdığı, yol kesip adam soyduğu, etrafındaki adamlarının çoğaldığı ve nüfuz sahasının gittikçe genişlediği, bu yüzden halkın köylerini terkettiği, ele geçirilmesi için kadırlara emir verilip üzerine adam gönderildiği halde yakalanmadığı belirtilmektedir.

Bu arşiv belgeleri başta olmak üzere mevcut bilgiler ışığında Köroğlu'nun hayatını üç safhada incelemek mümkündür. Memleketi olan Bolu'da geçen hayatı birinci safha olarak kabul edilebilir. Arşiv belgelerinden ilk yedisi hayatının bu dönemine aittir. 988-992 (1580-1584) yılları arasında kapsayan bu belgelerde adı Rüşen olan Köroğlu'nun kendi memleketinde dört beş yıl eşkıyalık yapmasının en önemli sebebi 1578 yılında devletin İran'a savaş açması, Bolu ve civarındaki askerlerin büyük bir bölümünün savaşa gitmesidir. Bu durum "raiyyetten" bir köylü olan Köroğlu'na ve onun gibi pek çok kimseye eşkıyalığa başlama fırsatı vermiştir. Coğrafi şartlardan kaynaklanan zorluklar da Köroğlu'nun işine yaramış ve ona karşı yapılacak hareketleri en azından geciktirmiştir. Köroğlu'nun eşkıyalık hayatının ikinci safhası Çamlıbel'de geçmiştir. VIII. belgeye göre 1585 yılına gelindiğinde Köroğlu, Bolu sancağında değil Ankara'nın güneyindeki Haymana'da görülmektedir. Bu durum, yakalanması için üzerine gönderilen kuvvetlere karşı koyamayacağını anlayan Köroğlu'nun bulunduğu yeri terk ederek izini kaybettirmek istemesi şeklinde açıklanabilir. Çamlıbel, Sivas ile Tokat arasındaki ana yol üzerinde çevreye hâkim, 2038 m. yüksekliğinde, otu ve suyu bol bir ormanlıktır. Ticaret kervanları o dönemde bu belden Tokat'a gider, mal satıp mal alarak geri dönerlerdi. Köroğlu, bu belden Tokat'a gidip mal alarak dönen ticaret kervanlarından "yol bacı" adıyla haraç alıp kendisinin ve adamlarının ihtiyacını karşılama yoluna gitmiş, bundan dolayı da artık ev basıp soygun yapmasına gerek kalmamıştır. III. safhada Köroğlu, Çamlıbel'de Osmanlı kuvvetleri tarafından sıkıştırılınca muhtemelen İran'a kaçmış ve Şah Abbas'ın hizmetine girmiştir. Bu dönemde yazılmış bir vekâyinâmede, 1603 yılında şahın Osmanlılar'dan Nahçıvan'ı aldığı sırada Köroğlu'nun Osmanlı hizmetine girmiş olan Sa'dlu Ali Kulu Beg'i, oğlunu ve annesini Pasin ovasında tutup şaha gönderdiği kayıtlıdır (Celâl Müneccim-i Yezdî, vr. 120^b-121^a).

Bu bilgiler verilirken Köroğlu'nun sıfatı ve memuriyeti belirtilmeyerek ondan sıradan bir kimse gibi söz edilir. Köroğlu hikâyelerinin Âzerî rivayetinde Şah Abbas'ın Köroğlu'nu öldürdüğü kaydedilir.

Köroğlu hikâyelerinde macera Köroğlu'nun "ya bir yiğit ya da bir güzel haberi" olmasıyla başlar. Gelişen olaylar sonucunda Köroğlu veya beylerinden biri yakalanarak hapsedilir. Böyle zor durumda bulunan kahramanın imdadına Köroğlu, kır at veya beylerden biri yetişir. Mücadeleler sırasında bilhassa Köroğlu'nun şahsiyeti masal ve efsane unsurlarıyla oldukça zenginleşmiş, karmaşık bir hal almıştır. Cinler, periler, olağan üstü güçler ve özellikle mitolojik unsurların yer aldığı olaylar Köroğlu'nun ortaya çıktığı ilk kolla kırklara karışıp yok olduğu son kolda fazlaca görülmektedir.

Hikâyelerin Köroğlu'ndan sonra ikinci kahramanı olan kır at onun en iyi yardımcısı olup fersahlarca koşan, gerektiğinde kılık değiştiren, sahibinin konuşmalarını anlayan, ölümsüz, tılsımlı bir hayvandır. Köroğlu destanında adından söz edilen diğer kahramanların başlıcaları ise Ayvaz, Timurlenk'in oğlu Kenan, Köroğlu'nun oğlu Hasan, Karavezir'in kızı Benli Hanım, Demircioğlu, Koca Arap, Celâli Bey, Kiziroğlu Mustafa Bey ve Deli Hoylu'dur.

Köroğlu hikâyelerinde destan özelliği kazandıran iki önemli olay vardır. Bunlardan ilki, Köroğlu'nun Bolu beyinin seyisi olan babasının Bolu beyine efsanevî bir aygırla birleşen bir kısrağın tayını getirmesi, seyisin bu tayı Bolu beyine lâyük görmesinin hakaret kabul edilmesi ve seyisin gözlerinin kör edilip aynı taya bindirilerek ölüme terkedilmesi, bunun üzerine dağları kendisine mesken tutan seyisin, oğlu Köroğlu ile kır atı yetiştirip bunlar vasıtasıyla başta Bolu beyi olmak üzere gelip geçenden intikam almak istemesidir. İkinci olay ise "delikli demir" adı verilen ateşli silâhların icat edilmesiyle eşkıya taifesinin, törelerini yürütecek ortamı bulamayıp hâkim güçlere baş eğmesi sonucu bir eşkıya olan Köroğlu'nun da ortadan kaybolmasıdır. İslâmî dönem Türk destanları arasında yer almakla beraber Köroğlu destanında dinî bir özden söz etmek mümkün değildir. Ancak hikâyelerin musannif ve nâkilleri kendi mezhep ve tarikat özelliklerini yer yer hikâyelerde yansıtarak bunların belli yerlerinde dinî öğütlere, dualara, peygamber ve evliya kıssalarına yer vermiş, hikâyelere İslâmî bir muhteva kazandırmaya çalışmışlardır.

Türk edebiyatında olaylara dayanan edebî eserlerde yer alan tipler üzerinde son yıllarda etraflıca durulmuş ve bu arada Köroğlu da bilinen özellikleri dışında yeni bir görüşle ele alınmıştır. Buna göre Köroğlu halk hikâyelerinde çokça görülen alp ve velli tiplerinden birincisine girer. Ancak onu alp tipinden ayıran özelliklerden biri etrafında alp tipini doğuran, yavaşatan ve şekillendiren göçebe toplumu olmamasıdır. Köroğlu'nun babası bir aşiret reisi değil bey yanında hizmetçidir. Bir diğer özellik ise gerek Bolu'da gerekse Çamlıbel'de kendisi gibi düşünen insanlardan bir çete oluşturması ve bir eşkıya hayatı sürmesidir. Alp tipini toplum şekillendirdiği halde Köroğlu toplumu bizzat kendisi kurar. Ayrıca alp tipinin içinde doğup yaşadığı göçebe toplum hayvancılık yaparak bir iktisadî temele sahip olduğu halde Köroğlu'nun sunî bir şekilde meydana getirdiği toplum böyle bir ekonomik temelden yoksundur. Görünüşte alp tipine benzeyen Köroğlu ve arkadaşlarında müslüman göçebe Türk toplumunda görülen safiyet, asalet, örf ve adalete bağlılık da yoktur. Alp tipi daima kuvvete karşı kuvvet kullandığı halde Köroğlu zayıfa karşı da kuvvet kullanmakta ve hileye başvurmaktadır. Bu arada önemli bir husus da Köroğlu'nu harekete sevkeden psikolojik faktörleri toplumun şiddetle karşı olduğu gayri ahlâkî arzuların oluşturmasıdır (Kaplan, s. 102-103).

Elde mevcut kaynaklar ve bunları doğrulayan arşiv belgelerine göre Köroğlu ve arkadaşları XVI. yüzyıl sonu ile XVII. yüzyıl başlarında Anadolu'da eşkıyalık etmiş, Celâlî sîfatına hak kazanacak kadar devleti uğraştırmış gerçek şahıslardır. Buna rağmen Köroğlu'nun bilhassa hikâyelerde ideal bir kahraman olarak yer almasının en önemli sebebi, Türk halkının sos-

yal gayri şuurunda yaşayan alp tipinin idealize edilmesidir. Bu durum hikâyelerdeki şiirlerde daha belirgindir. Muhtemelen eski Türk destanlarından aktarılmış veya onlardan ilham alınarak yazılmış olan bu şiirlerde göçebe Türk toplumu, yayla havası ve alp tipi etkili bir biçimde dile getirilmiştir.

Köroğlu dışında aynı adı taşıyan birçok eşkıyadan ve özellikle bir şairden de söz edilmektedir. Bu hususa halk hikâyecileri de işaret edip, "Bir kere Köroğlu'nun adı çıkmış. İzi ize uydurup anasından tezen, babasından küsen eşkıya olup Köroğlu nam takınıp dağlarda harâmîlik ediyor" diyerek birçok sahte Köroğlu'nun türediğini belirtmişlerdir (Boratav, *Köroğlu Destanı*, s. 252). Aynı bir şahsiyet olarak adından söz edilen şair Köroğlu hakkında ise bugüne kadar hiçbir bilgi elde edilememiştir. Bu durum, hikâye kahramanı Köroğlu ile şair Köroğlu'nun aynı kişi olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir.

Köroğlu hikâyeleri 1885-1914 yılları arasında bir iki formalık taş basması halinde pek çok defa basılmıştır. Daha sonraki yıllarda genişletilerek Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu (İstanbul 1928), Pertev Naili Boratav (İstanbul 1931), Muharrem Zeki Korgunal (İstanbul 1931, 1933), Cemal Bakı (İstanbul 1949), Murat Seratoğlu (İstanbul 1959, 1962), Ferruh Arsunar (Ankara 1963), Mehmet Seyda (İstanbul 1969), İbrahim Zeki Burdurlu (İzmir 1969) ve Tahir Kutsi Makal (İstanbul 1970) tarafından yayımlanmıştır. Bunların dışında Mehmet Kaplan, Mehmet Akalın ve Muhan Bali'nin Erzurumlu halk hikâyecisi Behçet Mahir'den derleyerek yazıya geçirdikleri *Köroğlu Destanı* adlı eser (Ankara 1973) hikâyelerin on beş kolunu ihtiva eden ve 587 sayfa tutan önemli bir çalışmadır.

BİBLİYOGRAFYA :

- Celâl Münecim-i Yezdî, *Târîh-i Abbâsî*, British Museum, Or., nr. 3549, vr. 120^b-121^a; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 18; A. Chadzko, *Specimens of the Popular Poetry of Persia as Found in the Adventures and Improvisation of Kurrogllu, the Bandit Minstrel of Northern Persia*, London 1842; A. de Tauriz, *XVIIe siècle: Livre d'histoires, collection d'historiens arméniens* (trc. M. Brassat), St. Petersburg 1874, I, 307-308, 310-311; Gyula Meszaros, *Köroğlu*, Budapest 1913; M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1926), İstanbul 1981, s. 43, 399; a.m.f., *Türk Saz Şairleri*, Ankara 1962, s. 61-62; *Köroğlu Hikâyesi* (tashih S. Tevfik), İstanbul 1930; Pertev N. Boratav, *Köroğlu Destanı* (İstanbul 1931), İstanbul 1984, tür.yer.; a.m.f., *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Ankara 1946, s. 193-203; a.m.f., "Anadolu'da Türkmenler Arasında Köroğlu Destanının İzlerine Dair Yeni Notlar", *TM*, V (1936), s. 79-86, 327; a.m.f., "Köroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti", *TTK Bildiriler*, III (1948), s. 124-130; a.m.f., "Köroğlu", *İA*, VI, 908-914; A. H. Krappe, *La Genèse des Mythes*, Paris 1936, s. 203 vd.; Mustafa Akdağ, *Celâlî İsyanları: 1550-1603*, Ankara 1963, s. 94, 106, 116, 118, 122; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları* (İstanbul 1967), İstanbul 1980, s. 142-143, 186, 373-374; a.m.f., "Köroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti Hakkında Vesikalar", *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri*, Ankara 1976, s. 113-117; a.m.f., "Köroğlu, Kizir Oğlu Mustafa ve Demirci Oğlu ile İlgili Vesikalar", *TDA*, sy. 46 (1987), s. 9-46; Ümit Kafıncioğlu, *Köroğlu Kolları: Halk Destanları I*, İstanbul 1974, tür.yer.; *Köroğlu Semineri Bildirileri*, Ankara 1983, tür.yer.; Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar, III: Tip Tahlilleri*, İstanbul 1991, s. 101-111; Ziya Gökalp, "Eski Türkler'den İctimai Teşkilât", *MTM*, I/3 (1331), s. 447; M. Fahreddin Çelik, "Kars Eli Köroğlu Anlatmalarındaki Eski Düzen ve Türlerimiz", *Çınaraltı*, II/27, İstanbul 1942, s. 6-7; Cahit Öztelli, "Osmanlı Tarihine Adı Karışan Saz Şairi: Köroğlu", *TDe*, VI (1974), s. 121-136; Habîb İdrîsî, "Köroğlu Kimdir?", *Varlık*, XV/89-2, Tahran 1372, s. 29-41; Nizâmî Câferov, "Köroğlu'nun Şi'riyeti", a.e., XVIII/103-4 (1375), s. 71-80; Fikret Türkmen, "Köroğlu (Hikâyesi)", *TDEA*, V, 416-419.

FARUK SÜMER – NURETTİN ALBAYRAK

Osmanlı mehterinde kullanılan çift kös

KÖS (كوس)

Daha çok

Osmanlı mehter müzikisinde kullanılan büyük ebatta vurmali çalgı.

Günümüz Türkçe'sinde kös şeklinde söylenen Farsça kûs kelimesi "vurma, çarpma, dövme" anlamına gelmektedir. Kemal Özergin'in, adını "deri" mânâsındaki Sumerce kelimedenden aldığını ileri sürdüğü ve eski Moğolca'da köürge, Çağatay-Türk kültür çevresinde keürge, Kâş-